

Források a magyar királyság kereskedelmétörténetéhez. I. Belkereskedelem (1192–1437), 2020, 453 p.; **II. Külkereskedelem (1259–1437)**, 2021, 353 p., Szerk. WEISZ Boglárka, Budapest, Történettudományi Intézet. (Magyar történelmi emlékek. Okmánytárak).

În seria restituirilor izvoarelor medievale privind istoria Ungariei, se înscriu și cele două volume consacrate comerțului intern (vol. I) și extern (vol. II), care reunesc documente privitoare la această importantă activitate economică, de la cele mai timpurii (respectiv 1192 și 1259) până la sfârșitul domniei lui Sigismund de Luxemburg (1437). Identificarea documentelor editate și inedite se datorează unui grup de istorici coordonați de Weisz Boglárka, cunoscută pentru preocupările sale de istorie economică (a scris despre târguri și vămi, de exemplu), concretizate în lucrări bine articulate.

Introducerea redactată în limbile maghiară și engleză ne dezvăluie principiile de alcătuire a volumelor, arhivele și fondurile utilizate, criteriile de selectare a surselor (sunt incluse și documente false, semnalate însă, ca atare), normele de transcriere ale acestora etc. Documentele ce alcătuiesc cele două volume (scrise în limbile latină și germană) reconstituie universul unui domeniu de activitate esențial, anume comerțul, între hotarele regatului maghiar și în afara lui, oferind totodată informații despre mărfurile importate și cele destinate vânzării, despre importanța negustorilor (mici și mari, după comerțul pe care îl practică, respectiv local sau la distanță).

Pe lângă privilegiile regale, în favoarea negustorilor autohtoni și străni, deosebit de însemnate pentru protejarea schimbului de mărfuri, actele cuprinse în volume, ilustrează acordarea dreptului de a se ține târg în orașe sau pe unele domenii nobiliare, problema vămile și plata tricesimei, modalitățile de transport și prețul mărfurilor, cercetarea unor tâlhării săvârșite asupra negustorilor etc.

Documentele publicate integral sunt precedate de un scurt rezumat (lb. maghiară), descrierea diplomatică cu locul de păstrare și bibliografia, în cazul celor editate. Cele două tipuri de note ce însoțesc fiecare document vizează eventualele particularități grafice sau greșeli de redactare (marcate cu litere) și identificarea protagoniștilor, prin câteva date esențiale (de exemplu: Andrei, fiul lui Jakch de Coșeu, tezaurar al regatului între anii 1382–1389, nota 1. p. 210, vol. I), dar și al localităților menționate, din perspectivă istorică (de exemplu: Dej, comitatul Solnocul Interior, nota 3, p. 177, vol. I). Indicele toponimic și onomastic, și Indicele de materii al celor două volume facilitează regăsirea informației dorite în cercetarea punctuală a diferitelor aspecte, oferind, totodată, o imagine de sinteză asupra ariei geografice investigate dar și al diversității problematicii vizate.

Așa cum există o bine venită Introducere în limba engleză, ar fi fost necesară, pentru o mai mare accesibilitate (sau rapidă găsire a informației) și o listă a rezumatelor în aceeași limbă, care să preceadă volumele, mai ales că acestea își propun publicarea exhaustivă a surselor privind activitatea comercială în regatul medieval al Ungariei, pe baza unor cercetări făcute în arhive și biblioteci din Ungaria, Polonia, România, Slovacia, Croația, Germania, Austria, Italia, ceea ce presupune o largă arie de interes.

Bibliografia substanțială (ediții de documente, dar și lucrări de sinteză sau cu un conținut punctual) relevă acuratețea documentării în încercarea de a restitui cât mai complet, cu informația actualizată, fiecare act în parte, de a ilustra, în cele din urmă, tabloul complex a ceea ce numim generic *mercatio* sau *mercatura*.

Regăsim în lista bibliografică finală și colecțiile de documente privind istoria Transilvaniei, respectiv *Documente privind istoria României*, C, Transilvania, veacurile X–XIV, 6 volume, și *Documenta Romaniae Historica*, C, Transilvania, anii 1350–1390, tot 6 volume, dar observăm că nu întotdeauna se regăsesc și în bibliografia actului, acolo unde ar trebui să apară ca titlu de referință; de exemplu, la actul din 29 iunie 1376, emis de conventul din Cluj Mănăstur (vol. I, nr. 97) și care este editat în *DRH*, C, vol. XV, nr. 45, sau la cel din 13 aprilie 1384, emis de Maria, regina Ungariei, în favoarea nobililor de Coșeu (vol. I, nr. 119) care, de asemenea, figurează în vol. XVI al *DRH*, C, la nr. 367.

Dincolo de aceste „scăpări”, meritul incontestabil al lucrării constă în editarea integrală a documentelor, subscrise unei teme ce vizează un domeniu esențial al dezvoltării economice, nu numai în perioada medievală, anume comerțul, constituindu-se, astfel, într-un important instrument de lucru pentru toți cei interesați. Ni se dezvăluie o lume mobilă, a cărei realitate, în intervalul temporal dat, este conturată de libertățile și privilegiile comerciale, de rolul instituțiilor centrale și locale în apărarea drepturilor care fixează circulația și schimbul de mărfuri, de tot ceea ce a reprezentat sfera de acțiune a negustorului, indiferent de extensia activității sale (locală sau la distanță).

Lidia Gross

DOI: 10.59277/AIIGB/2024.63.24

Silvestro AMELIO, *Conciones latinae mldavo. Studii introductive*, ediție de text și glosar de Gh. Chivu și Florentina Nicolae, Editura Academiei Române, București, 2023, 599 p.

În seria de scrieri (catehisme, omiliare, glosare, ghiduri de conversație, rapoarte) redactate de misionarii italieni care au activat în Țările Române în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, un loc aparte îl ocupă omiliarul scris de misionarul Franciscan Silvestro Amelio a Foggia. Gh. Chivu și Florentina Nicolae introduc pentru prima oară în circuitul științific o ediție critică completă a acestui manuscris datat 1725 (alcătuit într-o primă variantă imediat după 1722)¹. Pe lângă predicile propriu-zise, ediția manuscrisului realizată de Gh. Chivu și Florentina Nicolae mai cuprinde un Cuvânt înainte, o Introducere de Florentina Nicolae, un studiu introductiv de Gh. Chivu și o Notă asupra ediției. În aceste pagini editorii schițează contextul istoric al scrierii textului și tratează dintr-o perspectivă tehnică particularitățile lingvistice ale manuscrisului. Volumul se încheie cu un glosar, extrem de util date fiind variantele și grafiile neobișnuite ale multor cuvinte din textul editat, și câteva facsimile după paginile manuscrisului.

Manuscrisul conține 86 de predici compilate de Silvestro Amelio din trei scrieri cu caracter omiletic alcătuite de Radulphus Ardens, Petrus de Palude și Louis de Granada, care au circulat în secolul al XVII-lea în lumea catolică. Fiecare predică este precedată de un fragment din Noul Testament urmat de traducerea sa în română și de textul predicii propriu-zise. În cazul predicilor avem însă un aranjament diferit, cel mai probabil din rațiuni de ordin practic: în loc de textul integral în latină urmat de traducerea intergală în română, avem o alternanță de pasaje în latină și română (ultimele fiind traducerea celor dintâi). Acest lucru reflectă, credem, caracterul funcțional al textului, menit să aducă în fața ochilor potențialilor utilizatori ai omiliarului, pe aceeași pagină, atât fragmentul de text latin, cât și traducerea sa în limba enoriașilor.

Omiliarul lui Silvestro Amelio constituie un document surprinzător și singular din mai multe puncte de vedere. Mai întâi, este cel mai amplu text alcătuit de misionarii italieni care au activat în Țările Române în secolele XVII–XVIII. Se întinde pe 458 de file în format quarto și conține 86 de predici în limba latină, însoțite de traducerea în limba română. Dar, dincolo de acest aspect cantitativ, textul omiliarului este extrem de important din punct de vedere lingvistic și istoric. Traducerile făcute de misionarul italian constituie documente de limbă extrem de valoroase care oferă informații despre scrierea română veche cu alfabet latin, fiind totodată „o inestimabilă mostră de variantă dialectală a limbii române din Moldova la începutul secolului al XVIII-lea” (p. 8). Limba română

¹ Cu amendamentul că în acest moment mai există o ediție a manuscrisului, Silvestro Amelio da Foggia, *Conciones latinae mldavo. Predici latine în grai moldav*, vol. I-III, Iași 2020, editat de (+) prof. dr. Traian Diaconescu și însoțit de un studiu introductiv semnat de Constantin Răchită, Radu Cucuteanu, Emanuel Grosu. Așa cum remarcă și editorii volumului recenzat aici (p.25), ediția de la Iași nu pare să fi fost difuzată, ea neregăsindu-se în cataloagele online ale bibliotecilor. Se poate totuși comanda de pe site-ul editurii Sapientia.